

Polskie Towarzystwo Turystyczno – Krajoznawcze
Oddział w Szamotułach

LXIV Ogólnopolski Wysokokwalifikowany Rajd Pieszy “Wielkopolska’2023”

INFORMATOR KRAJOZNAWCZY

Trasa nr 2

WIELEŃ - Chojno – Sieraków – Międzychód - Kamionna –
Łowyn – Miedzichowo – Boruja - **NOWY TOMYŚL**

8-22 lipca 2023 r.

Patronat honorowy:

WOJEWODA
WIELKOPOLSKI
MICHAŁ ZIELIŃSKI

MARSZAŁEK
WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO
MAREK WOŹNIAK

Patronat medialny:

Wieleń

Miasto w pow. czarnkowsko-trzcianeckim usytuowane po obu stronach Noteci, pomiędzy lasami Puszczy Noteckiej i Puszczy Drawskiej, przy linii kolejowej z Krzyża do Piły i nieczynnej z Drawskiego Młyna do Czarnkowa. Stolica największej powierzchniowo gminy województwa wielkopolskiego. Ok. 6,1 tys. mieszk.

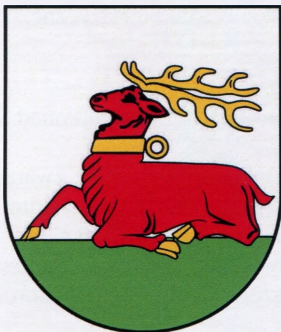
Nazwa Wieleń może pochodzić od jeleni żyjących w okolicznych lasach lub od starosłowiańskiego imienia Wielisław. Możliwe, że jest to nazwa topograficzna, oznaczająca kraj pagórkowaty albo gród na wzniesieniu.

W średniowieczu ważny gród pogranicza pomorsko-polańskiego i i przeprawa na trasie handlowej z Poznania na Pomorze. Wzmiankowany po raz pierwszy w 1108 r.

w kronice Galla Anonima jako castrum Velun. Własność królewska i siedziba kasztelanii. Prawa miejskie w XIV w., czego pozostałością jest zabudowa z rynkiem w południowej części miasta. W 1699 r. przeszedł w ręce Sapiehów, stając się ośrodkiem okolicznych dóbr. Wbrew ustaleniom traktatu rozbiorowego już w 1772 r. znalazł się w rękach Prus. W latach 1887 – 1920 siedziba powiatu. W okresie międzywojennym przedzielony granicą państwową z Niemcami, przebiegającą rzeką Noteć. Tzw. Wieleń Północny został włączony do Wielenia dopiero w 1979 r.

Wzniesiony w latach 1615-32 wczesnobarokowy **kościół** Wniebowzięcia NMP i św. Michała znajduje się pomiędzy dawnym rynkiem średniowiecznego miasta, a rynkiem lokowanego później tzw. Nowego Miasta. Bogate renesansowe i barokowe wyposażenie wnętrza, wśród którego zwraca uwagę ołtarz główny z obrazem Wniebowzięcia NMP z ok. 1637 r. ; dzieło snycerzy z klasztoru cystersów w Pelplinie. W późnobarokowych ołtarzach bocznych kurdybanowe antepedia (dekoracje z barwionej skóry). Z tego samego okresu pochodzi także oryginalna ambona. W dawnej kruchcie cenny cynowy sarkofag Jana Kostki z 1. poł. XVII w. Na prawym brzegu Noteci, w miejscu dawnego zamku wznosi się barokowy pałac Sapiehów z poł. XVIII w. Trój kondygnacyjna i trójskrzydłowa budowla otoczona jest współczesnym mu parkiem o pow. 7,2 ha z licznymi kanałami i bogatym drzewostanem.

Przez Wieleń przebiega szlak żółty z Ostroroga przez Sieraków i dalej do Piły i Bydgoszczy.

Potrzebowice

Wieś w gm. Wielen, w lasach Puszczy Noteckiej, przy drodze z Wielenia do Miałów i Piłki.

W dawnym dworze Sapiehów siedziba **Nadleśnictwa**, którego lasy najbardziej ucierpiały podczas słynnego pożaru w dn. 10 i 11 sierpnia 1992 r., uznawanego za drugi co do wielkości w polsce po II wojnie światowej, a wywołanego iskrami od zablokowanych hamulców pociągu relacji Poznań-Krzyż. W ciągu 9 godzin spłonęło ponad 6 tys. ha drzewostanu sosnowego, 19 budynków gospodarczych i 3 gospodarstwa. Przy wyрубie spalonego lasu pracowało ponad 5 tys. osób, w ty, ok. 4 tys. drwali.

Po pożarze zmieniono strukturę nowego lasu, jaki posadzono na miejscu pogorzeliska. Składa się on z 74 proc. sosny (prze pożarem 99%), 18 proc. brzozy oraz 2% dębów i modrzewi. Obecnie jest to najbardziej zróżnicowany gatunkowo fragment drzewostanu w Puszczy Noteckiej. Wzdłuż torowiska linii Poznań-Szczecin utworzono 8-metrowe pozbawione roślinności przeciwpożarowe pasy bezpieczeństwa.

Dodatkowo na terenie odnowionego lasu, postawiono liczne cysterny o pojemności 40–60 tys. litrów, nie dalej niż w promieniu 1,5 km od siebie. Każda z nich może zasilić około 20 bojowych wozów strażackich. Pogłębiono również naturalne obniżenia terenu, tworząc 9 dodatkowych zbiorników wodnych.

Na skraju wsi niewielkie **arboretum** z zadaszona wiatą.

Przez Potrzebowice przebiega szlak żółty z Ostroroga przez Sieraków i dalej do Piły i Bydgoszczy.

Puszcza Notecka

Jeden z największych kompleksów leśnych w Polsce. Objęty ochrona w formie Leśnego Kompleksu Promocyjnego utworzonego w 2004 r. Ciągnie się na długości ponad 100 km od Santoka i Skwierzyny na zachodzie po Oborniki i Rogoźno na wschodzie, przy szerokości ok. 20-25 km. Od północy ograniczony rzeką Noteć, a od zachodu i południa Wartą. Obszar 1372 km².

Największe skupisko wydm śródlądowych w tej części Europy porasta bór sosnowy pochodzący głównie ze sztucznych nasadzeń, zapoczątkowanych w II poł. XIX w.

Na terenie puszczy znajduje się 16 rezerwatów przyrody i liczne szlaki turystyczne.

Piłka

Wieś sołecka w gm. Drawsko, nad rzeką Miałą w lasach Puszczy Noteckiej. Ponad 500 mieszk.

Po raz pierwszy wzmiankowana w 1565 r., jako osada tartaczna. Składa się z zwartego centrum i przysiółków śródleśnych. W centrum **figura** Chrystusa z 1919 r. - wotum za odzyskana niepodległość. **Kościół** NMP Wniebowziętej – neoromański z 1868 r.

W kruchcie **tablice** pamiątkowe poświęcone: wojewodzie Piotrowi Sapiesze, urodzonemu w niedalekim Chełście Józefowi Chociszewskiemu – redaktorowi,

wydawcy i działaczowi narodowemu oraz dotychczasowym proboszczom piłeckim. Wśród dzwonów znajdujących się na wieży, jeden pochodzi z roku 1758 r. Nieopodal, na skraju lasu rozpoczyna się **ścieżka edukacyjna** po Parku Grzybowym z dużymi modelami grzybów występujących w Puszczy Noteckiej.

Miała

Rzeka o dł. 62 km, prawy dopływ Noteci. Największa z rzek przecinających Puszcę Notecką. Jej źródła znajdują się we wsi nowina w gm. Lubasz. Na jej trasie znajduje się 9 jezior. W środkowym biegu porusza kilka turbin energetycznych.

Chojno

Duża wieś sołecka w gm. Wronki, na prawym brzegu Warty, w pobliżu dwóch jezior: Radziszewskiego (45 ha) i Chojeńskiego (56 ha), przy drodze z Wronek do Sierakowa. Wiąże się z nią szereg dowcipnych anegdot i opowieści, dzięki którym miejscowość nazywana bywa wielkopolskim Wąchockiem. Jedna z takich opowieści mówi o sprycie mieszkańców, którzy otrzymawszy od dziedzica prawo wycięcia drzew koniecznych do przeniesienia drabiny do pobliskiej barci, wykonali niezwykle długą drabinę i wycięli szeroki pas lasu niosąc ją w poprzek. Od tego zdarzenia wzięło się określenie „poprzeczne Chojany” i herb miejscowości. Upamiętnia je także ustawiony w lesie, w miejscu do którego dawni Chojanie doszli z drabiną, głaz narzutowy z metalowym herbem.

Po raz pierwszy wzmiankowana w 1284 r. We wsi możemy zobaczyć **kościół** Chrystusa Króla z 1927 r., **pomnik** żołnierzy napoleońskich z 1999 r. oraz prywatne **Muzeum Kolejnictwa**. Nad jez. Radziszewskim znany ośrodek rekreacyjny, a na warcie przeprawa promowa do Karolewa.

Przez Chojno przebiegają dwa znakowane piesze szlaki turystyczne: czerwony ze Słapanowa i Wronek do Sierakowa oraz zielony do Sierakowa.

Jeziro Chojeńskie

Jeziro położone 3,5 km na zachód od wsi Chojno, 2 km za **Jeziorem Radziszewskim**. Rynnowe, o powierzchni 56 ha, w całości otoczone lasami Puszczy Noteckiej. Część północna, wcinająca się między wydmy, oddzielona jest od części południowej wąską tamą; zwana jest **Jeziorem Kuchowskim** (Kuchowiec, Kuchowo). Po południowej stronie znajduje się Leśniczówka Pustelnia, przy której rośnie grupa 190 sosen - **pomników przyrody**, pozostałości dawnego drzewostanu Puszczy, sprzed zniszczenia w latach dwudziestych XX w. w czasie gradacji sówki choinówki. Tuż za północnym brzegiem jeziora, przy drodze Sieraków – Czarnków, rośnie dąb o obwodzie 360 cm i pięciopienny buk o dziwnych kształtach i obwodzie 550 cm.

Ok. 600 m na północny wschód od północnego krańca jeziora znajduje się wysoka wydma – **Księża Góra** (88 m n.p.m., 44 m n.p. Jeziora Chojeńskiego), na szczycie której stoi wieża przeciwpożarowa. Nazwa wydmy nawiązuje do faktu przynależności tych terenów do uposażenia parafii w Biezdrowie. Od tej wydmy mieszkańców okolicznych wsi i osad – aż po Mokrz i Głuchowiec – nazywano kiedyś Księżogórzakami.

Jez. Radziszewskie

Położone 1,5 km na zachód od Chojna Wsi, w otoczeniu lasów Puszczy Noteckiej. Powierzchnia 45 ha, głębokość 12,1 m. Dawniej zwane Ćmachowskim. Obecną swoją nazwę jezioro otrzymało od nieistniejącej obecnie wsi Radziszewo, leżącej kiedyś na przyległym do niego terenie.

Część południowa rozlewa się szeroko, północna wciska się pomiędzy niskie wydmy, jest płytsza i ma bagniste brzegi.

Od korzystających często z ryb tutejszego jeziora czapli część mieszkańców Chojna nazywała siebie „Czapłami”.

Warta

Rzeka o dł. 808 km, trzecia pod tym względem w Polsce, prawy dopływ Odry. Swoje źródła ma na terenie na terenie Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, w Kromoławie, będącym obecnie częścią Zawiercia. Pow. dorzecza 58,5 tys. km².

Na terenie, po którym prowadzi trasy OWRP, przepływa m.in. przez Oborniki, Obrzycko, Wronki, Chojno, Sieraków i Międzychód, stanowiąc zarazem południową granicę kompleksu leśnego Puszczy Noteckiej.

Wronki

Miasto nad Wartą (ok. 11,1 tys. mieszk.), przy linii kolejowej z Poznania do Szczecina i drogach do Czarnkowa, Międzychodu, Szamotuł i Pniew. Przez lata kojarzyło się niemal

wyłącznie z surowym więzieniem o ponad stuletniej tradycji. Dzisiaj wizytówką miasta są fabryki Amica i Samsung – znani producenci kuchni gazowych, pralek, lodówek i armatury sanitarnej.

Po raz pierwszy wzmiankowana w 1279 r. Książę Przemysław II osadził w niej zakon dominikanów, którzy funkcjonowali tutaj aż do kasaty w XIX w. Miastem Wronki zostały w 1383 r. Wcześniej jednak, bo w r. 1348 doszło tu do spotkania Kazimierza Wielkiego z margrabią brandenburskim Ludwikiem Wittelsbachem. W końcu XIX w. Prusacy wzniesli we Wronkach duży kompleks więzienny.

Najstarszym zabytkiem miasta jest położony na zach. od centrum gotycki bazylikowy **kościół** św. Katarzyny z końca XV w. Wewnątrz m.in. pochodząca z ok. 1500 r. gotycka rzeźba Chrystusa „Vir Dolorum” w ołtarzu głównym, XVI – wieczna Pieta w prezbiterium oraz renesansowe rzeźby Matki Bożej i św. Jana z końca XVI w.

na belce tęczowej. Na wsch. od rynku znajduje się barokowy **kościół** poddominikański Zwiastowania NMP z II poł. XVII w., dzieło Krzysztofa Bonadury Starszego, obecnie w rękach franciszkanów reformatów. Pomiędzy rynkiem a klasztorem, w budynku dawnego **spichrza** z poł. XIX w. mieści się **Muzeum Regionalne**, z ciekawą kolekcją eksponatów obrazujących dzieje miasta i regionu. Pobudowany w końcu XIX w.

na miejscu dawnego grodu kasztelańskiego **kompleks więzienny** był wówczas najnowocześniejszym tego typu obiektem w Europie. Do dzisiaj zespół potężnych budynków z czerwonej cegły wzniesionych na planie krzyża, z wieżą zegarową dawnej kaplicy robi ogromne wrażenie. W latach totalitaryzmu było to miejsce przetrzymywania wielu więźniów politycznych. Na rynku **pomnik** poświęcony poległym za wolność ojczyzny w latach 1794-1945 oraz pomnik osiołka „Psikuska”.

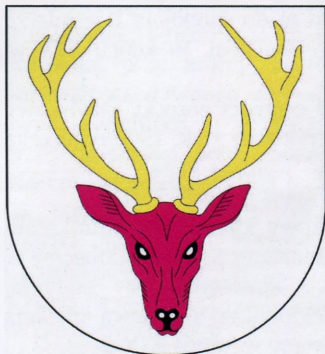

Bucharzewo

Wieś w gm. Sieraków, na lewym brzegu Warty i skraju lasó Puszczy Noteckiej. Siedziba Nadleśnictwa Sieraków. Miejsce zakończenia OWRP w roku 1984. Nieopodal budynku Nadleśnictwa Leśny Ogród Edukacyjny „Leśna Przygoda”.

Sieraków

Miasto w pow. międzychodzkiem, nad Wartą i jeziorami: Jaroszewskim (pow. 92 ha, dł. 1850 m, szer. 1020 m, głęb. 35,7 m) i Lutomskim (pow. 173 ha, dł. 5800 m, szer. 500 m, głęb. 15 m). Ponad 6,0 tys. mieszk.

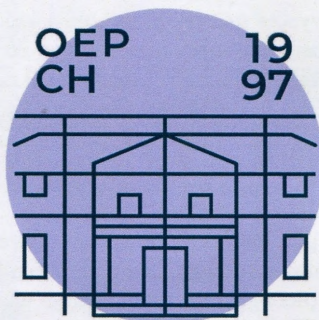

Wzmiankowany po raz pierwszy w 1251 r., jako gród przy przeprawie wodnej, na historycznym szlaku handlowym z Poznania do Drezdenka i Szczecina. Prawa miejskie przed 1388 r. W latach 1391–1399 dziedziczką miasta była Wichna – córka zgładzonego przez Kazimierza Wielkiego na zamku w Olsztynie koło Częstochowy wojewody poznańskiego Maćka Borkowica, zwana wojewodziną z Sierakowa. Pierwotnie własność Nałęczów, później Górków i Opalińskich. To tutaj w 1609r. przyszedł na świat Krzysztof Opaliński – późniejszy wojewoda i mecenas sztuki, tragicznie zapisany na kartach historii jako dowódca pospolitego ruszenia szlachty wielkopolskiej, który w 1655 poddał je wojskom króla szwedzkiego Karola Gustawa. W XVI i XVII w. bogata rezydencja magnacka. W XVI w. w mieście założono drukarnię i powstał teatr, a w 1649 gimnazjum, którego program współtworzył Jan Amos Komensky – wybitny kaznodzieja braci czeskich. Sieraków znany jest m.in. z istniejącego tutaj od 1829 r. stada ogierów. Późnorennesansowy **kościół pobernardyński** p.w. NMP Niepokalanie Poczętej. Wzniesiony w latach 1625- 39 wg proj. arch. Krzysztofa Bonadury starszego. Wśród cennego późnorennesansowego i barokowego wyposażenia zwraca uwagę *ołtarz główny* z obrazem *Zdjęcie z krzyża*, przypisywany niegdyś warsztatowi Rubensa, bogato zdobione, intarsjowane *stalle* i *ława kolatorska* oraz *ołtarze boczne*. Cennym zabytkiem są *nagrobki* Opalińskich: Piotra z 1642, autorstwa Sebastiana Sallii, w transepcie oraz Jana Karola i Zofii - teściów króla Stanisława Leszczyńskiego w nawie głównej. W odbudowanym w latach 1993-95 na fundamentach z XVII w. południowym skrzydle dawnego zamku mieści się **Muzeum Zamek Opalińskich**. Szczególne miejsce zajmuje tutaj mauzoleum rodziny Opalińskich, w którym znajduje się 5 cennych , bogato zdobionych *sarkofagów*, wydobytych w 1991 r. z podziemnej krypty miejscowego

kościół i umieszczonych tutaj po gruntownej renowacji. Nieopodal rynku i rzeki Warty wznosi się odrestaurowany ostatnio dawny szachulcowy **zbór ewangelicki** z 1782-85 r. Obecnie mieści się w nim biblioteka oraz będące w fazie organizacji Muzeum Rybactwa Śródlądowego i Ochrony Wód. Na skwerze, pośrodku rynku **pomnik** powstańców wielkopolskich w formie obelisku.

Sierakowski Park Krajobrazowy

Obszar chroniony o pow. 30 143 ha (w tym 9898 ha lasów i 2254 ha wód) utworzony w 1991 r. Ochronie podlega tutaj krajobraz polodowcowy z licznymi wzgórzami morenowymi i wydzmami, jeziorami i dolinami rzek. Płynąca ze wsch. na zach. Warta dzieli go na dwa obszary: północny obejmujący porośnięte sosnowymi lasami wydmy tereny Puszczy Noteckiej i południowy obejmujący najpiękniejsze fragmenty Pojezierza Międzychodzko- Sierakowskiego, zwanego Krainą Stu Jezior. Na jego terenie stwierdzono występowanie 216 gatunków ptaków, w tym 165 lęgowych oraz 51 gatunków nielęgowych i zalatujących sporadycznie. Wody na terenie parku zajmują 7,4% powierzchni, a lasy 32%. Znajduje się tutaj pięć ciekawych rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 228,8 ha, dwa punkty widokowe w Łęczeczkach i Grobi oraz gęsta sieć znakowanych szlaków turystycznych.

Rez. Buki nad jez. Lutomskim

Leśny rezerwat przyrody, w gm. Sieraków, na zach. brzegu jez. Lutomskiego (rynnowe o pow. 174 ha i głęb. 15m; dł. 5800 m, szer. 300 m). Utw. w 1958r. na pow. 58,4 ha w celu ochrony najlepiej zachowanego w tej części Polski lasu bukowego. Najstarsze ze znajdujących się tutaj drzew liczą ponad 300 lat. Przez teren rezerwatu prowadzi szlak czerwony z Sierakowa do Słopanowa.

Chalin

Mała wieś w gm. Sieraków Wlkp., w sercu Sierakowskiego Parku Krajobrazowego, w pobliżu jezior Śremskiego (pow. 118 ha, głęb. 45 m, czyli 6 m poniżej poziomu morza - jedyna kryptodepresja w Wielkopolsce i największa na Pojezierzu objętość wód – 23,7 mln m³) oraz Małego (pow.20 ha, głęb. 23 m). Miejscowość znana od 1400 r. W XIX w. należała do Kurnatowskich. W **dworze** z poł. XIX w. mieści się od 1995 r. Ośrodek Edukacji Przyrodniczej, z ekspozycją przyrodniczą, salą konferencyjną i pokojami noclegowymi. Wokół **park krajobrazowy** z **3 pomnikami przyrody**. W okolicach ośrodka wytyczono **3 ścieżki dydaktyczne** o dł. 2-4 km oraz sieć szlaków nordic walking. W 2014r. na terenie sołectwa Chalin i Izdebno utworzono Ostoję Ciemnego Nieba – wówczas piąty tego typu obszar w Polsce, a w 2017 roku, na terenie parku otwarto publicznie dostępne obserwatorium astronomiczne. Obserwacje naukowe z zakresu badań kosmosu prowadzi tutaj poznański UAM.

Kolno

Wieś w gm. Międzychód, na zach. brzegu jez. Koleńskiego (pow. 47 ha, głęb. 15,4 m). Po raz pierwszy wzmiankowana w 1390 r. Ciężkie walki podczas powstania wielkopolskiego w 1919 r. W zach. części wsi pozostałości **parku krajobrazowego** z poł. XIX w. o pow. 3,3 ha z ciekawymi okazami drzew oraz niewielkim **dworem**. Na półwyspie nad jeziorem, ok. 1 km na północ od wsi , dobrze zachowane **grodzisko** wczesnośredniowieczne o średnicy 20 i 40 m i wys. wałów od 8 do 20 m.. Na płd. brzegu jeziora, utw. w 1959 r. **rezerwat przyrody** „Kolno Międzychodzkie” o pow. 14,8 ha. Ochronie podlega tutaj wielogatunkowy las liściasty o cechach naturalnego. Często nazywany miniaturą Puszczy Białowieskiej.

Prusim

Wieś w gm. Kwilcz, pomiędzy jeziorami Młyńskim (pow. 18 ha, głęb. 17,9 m) i Kuchennym (pow. 32 ha, głęb. 7,8 m). Po raz pierwszy wzmiankowana w 1386 r. W końcu XVIII w. stanowiła własność Roberta Taylora – wojskowego komendanta garnizonu Poznań. W płd. części wsi, nad jez. Kuchennym **zespół dworsko- folwarczny** z dworem z 2 poł. XVIII w., przebudowanym w XIX w. oraz ciekawymi budynkami gospodarczymi wzniesionymi z kamieni polnych. Obecnie wchodzi w skład Ośrodka Wypoczynkowego „Olandia”, na terenie którego w 2010r. Otwarto żywy skansen budownictwa olęderskiego. Krajobraz uzupełniają trzy zabytkowe wiatraki. Jeden typu „holender” z 1870r. przeniesiony tutaj w 2012r. z Niegocina pod Mławą (w woj. mazowieckim) i odbudowany z zachowaniem oryginalnych elementów. Drugi tzw. paltrak z 1754r. pochodzący z okolic Władysławowa oraz trzeci „koźlak” z 1882r., z Krzywosądowa koło Pleszewa.

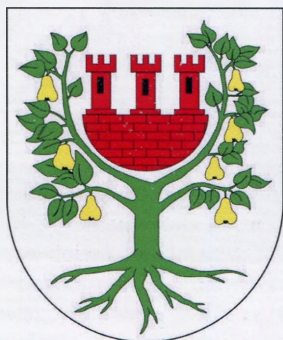
W centrum wsi na postumencie replika armaty czarnoprochowej z okresu wojen napoleońskich, wykonanej na podstawie obrazu Wojciecha Kossaka „Bitwa pod Raclawicami”.

Międzychód

Miasto powiatowe nad Wartą i jez. Miejskim (zwanym też Kuchennym, pow.45 ha, głęb. 6,4 m). Ok..11,3 tys. mieszkańców. Stolica jednego z najmniejszych powiatów w Polsce jest jednym z najbardziej znanych ośrodków wypoczynkowych w Wielkopolsce.

W dokumentach od 1378 r. Jako miasto wymieniony po raz pierwszy w 1400 r. Początkowo własność Grzymalitów, później Ostrorogów, a od 1579 r. przez ponad 200 lat niemieckiej rodziny Unrugów. Ok.1600 r. założono tutaj jedną z najstarszych w Wielkopolsce gmin ewangelickich. W 1677 r. odbył się w Międzychodzie synod luterański, na którym dokonano zjednoczenia wszystkich kościołów luterańskich i nakazano nauczania religii w języku polskim. Międzychód zachował ciekawy średniowieczny układ przestrzenny. Najstarszą jego część stanowi rynek z wrzecionowatym układem ulic, na przesmyku Warty i jeziora Miejskiego. Przy jednej z nich zachował się ciekawy zespół domów z koń. XVIII i pocz. XIX w., ustawionych do niej szczytami. Na wsch. od rynku późnogotycki **kościół** p.w. św. Jana Chrzciciela z 1591 r., przebudowany w XVIII i XIX w. W ścianie wieży wmurowane *cegły* w kształcie masek ludzkich. Wyposażenie wnętrza z XVI-XVIII w. Po przeciwnej stronie ulicy tryska ujęte w pompę **źródło wody** o dużej zawartości siarkowodoru. **Muzeum Regionalne** ze zbiorami historycznymi, etnograficznymi i artystycznymi.

Na płd. od kościoła położony jest rynek Nowego Miasta (ob. pl. Kościuszki), pośrodku którego rośnie pomnikowy **dąb** o obw. ok. 4,5 m. Przy ul. Piłsudskiego późnoklasycystyczny **kościół poewangelicki** p.w. Niepokalanego Serca Maryi z 1838 r.

Ławica

Małą wieś sołecka w gm. Sieraków, nad jez. Ławickim (pow. 90 ha, głęb. 17 m).

Jedna z nielicznych na Pojezierzu, która w czasach zaborów nie przeszła w ręce niemieckie. Właścicielem Ławicy był m.in. Napoleon Rutkowski (1868-1931) – kompozytor, działacz społeczny i autor popularnych piosenek.

Na skraju niewielkiego **parku** z II poł. XIX w. **dwór** i zabudowania folwarczne.

Kamionna

Duża wieś w gm. Międzychód, nad Kamionką, przy ruchliwej drodze nr 92 z Poznania do Słubic. W jej obrębie położone są cztery niewielkie jeziora wytopiskowe: Dalemin, Okrągłe, Zdręczno i Zrzucim.

Po raz pierwszy wzmiankowana w 1261 r. jako własność cystersów z Gościkowa.

Od 1402 r. wymieniana jako miasto. Prawa miejskie utraciła w 1600r. i ponownie odzyskała w 1638r. Definitywnie utraciła je w 1874r. Zachowała jednak charakterystyczny miejski układ urbanistyczny. W 1919 r. toczyły się tutaj ciężkie walki podczas powstania wielkopolskiego. Gotycki **kościół** p.w. Narodzenia NMP. Jednonawowy z przylegającymi kruchtami i wieżą-dzwonnicą nakrytą ceglany m hełmem. Ściana wsch. zwieńczona oryginalnym trójkondygnacyjnym szczytem. Wyposażenie w większości z XVIII w. Zachowały się późnogotyckie *stalle* z XVI w.

Na terenie przykościelnym zabytkowy słu p milowy (tzw. mila pruska) pierwotnie ustawiony przy okazji budowy szosy z Poznania do Berlina, przeniesiony tutaj w 2002r.

Obok szkoły **pomnik** poległych w latach 1918-19 i 1939-45. Dolina Kamionki wchodzi w skład Parku Krajobrazowego o tej samej nazwie.

Park Krajobrazowy „Dolina Kamionki”

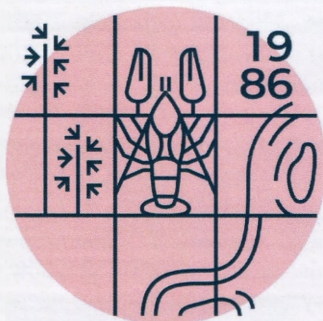
Obszar chroniony utworzony w obecnej formie i granicach w 2019 r. ze znajdującej się na terenie woj. wielkopolskiego części istniejącego od 1986 r. Pszczewskiego Parku Krajobrazowego. Pow. 2046,9 ha. Obejmuje fragment naturalnej doliny niewielkiej rzeczki Kamionki, z licznymi meandrami i źródłiskami.

Północną część parku zajmuje rezerwat przyrody o tej samej nazwie. Większa jego część objęta jest ochroną w ramach Natura 2000. Na terenie parku znajduje się 13 użytków ekologicznych i liczne pomniki przyrody.

Przez teren parku przebiega ścieżka edukacyjna o dł. ok. 4,5 km oraz znakowane szlaki turystyczne: żółty z Międzychodu do Wierzbna i czerwony z Międzychodu do Lewic.

Rezerwat „Dolina Kamionki”

Położony w gm. Międzychód rezerwat leśny o pow. 59,3 ha. Utw. w 2004 r. w celu ochrony fragmentu doliny rzecznej w rynn timerodowcowej, lasu i terenów podmokłych z 13 stanowiskami roślinnymi.

Mniszki

Nieduża wieś w gm. Międzychód, w dolinie rzeki Kamionki.

Nazwa wywodzi się od sąsiedniej wsi Mnichy, której właścicielem byli cystersi z klasztoru w Paradyżu (Gościkowie) i na terenie gruntów której powstała w XVIII w. W odrestaurowanych przez Gminę Międzychód dawnych zabudowaniach folwarcznych Unruhów działa **Centrum Edukacji Regionalnej i Przyrodniczej**. Zgromadzono tutaj m.in. bogate zbiory dawnych narzędzi i sprzętu rolniczego oraz gospodarstwa domowego, głównie z XX w. Obejrzeć tu można m.in. warsztaty rzemieślnicze, czy wyposażenie dawnej izby szkolnej, czy sklepu. W części pomieszczeń ekspozycja przyrodnicza związana z fauną i florą Parku Krajobrazowego „Dolina Kamionki”.

Łowyń

Duża wieś sołecka w gm. Międzychód, przy drodze z Międzychodu do Miedzichowa i do Pszczewa.

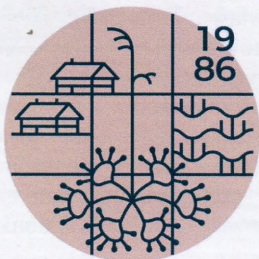
Lokowana w 1407 r. przez biskupa Wojciecha Jastrzębca. W latach 1934-1976 siedziba gminy lub gromady Łowyń. Przy szosie zabudowania szwedzkiej fabryki balkonów „Balco”. Neobarokowy kościół z 1927 r. zbudowany dla utworzonej w 1924 r. parafii. Odnowiony w 1990 r. Przy kościele pomnik Jana Pawła II. W ogrodzie przy plebanii znajduje się natomiast pomnik Tadeusza Kościuszki, odsłonięty w maju 1945 r. i będący prawdopodobnie pierwszym na ziemiach polskich pomnikiem odsłoniętym po II wojnie światowej. Ok. 3 km na zach., na skraju wsi **Świąchocin** znajduje się sześciokondygnacyjna, drewniana wieża widokowa o wys. 18,7 m.

Czarcia Góra

Wzniesienie położona na płd. od wsi Pąchy w kierunku Zachodzka w gm. Miedzichowo, w lasach Nadl. Bolewice. Najwyższe punkt w tym rejonie o wys. 110 m n.p.m. Tuż obok niego wznosi się drewniana tzw. Wieża Marii, wybudowana na fundamentach dostrzegalni przeciwpożarowej z 1888 r. Za odtworzenie wieży Nadleśnictwo Bolewice otrzymało główną nagrodę w ogólnopolskim konkursie „Modernizacja Roku 2005” w kategorii „obiekty przemysłowo-inżynierskie”.

Miedzichowski Park Krajobrazowy

Obszar chroniony utworzony w obecnej formie i granicach w 2019 r. ze znajdującej się na terenie woj. wielkopolskiego części istniejącego od 1986 r. Pszczewskiego Parku Krajobrazowego. Pow. 1432 ha. Najmniejszy park krajobrazowy w Polsce. Celem parku jest ochrona i zachowanie wyraźnie wykształconego krajobrazu polodowcowego; zachowanie populacji rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów oraz ich siedlisk; zachowanie naturalnych, cennych ekosystemów wodnych i bagiennych; zachowanie cennych ekosystemów leśnych, łąkowych, murawowych oraz zaroślowych; utrzymanie struktury przestrzennej terenów z uwzględnieniem swoistych cech miejscowego krajobrazu. Cały teren parku wchodzi w skład **obszaru Natura 2000**: Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry oraz Rynna Jezior Obrzańskich.

Miedzichowo

Wieś gminna, u ujścia strumienia Zawadki do Czarnej Wody, na skraju Lasów Łomnickich, przy drodze nr 92 z Poznania do Słubic oraz drodze do Międzychodu.

W przeszłości lokalny ośrodek hutnictwa. W XVII w. istniała tu kuźnica miedzi i żelaza zwana Kopernym Młynem. Obecnie ważny ośrodek produkcji wikliny.

Poewangelicki **kościół** św. Stanisława z 1907 r.

Do tradycji hutniczych nawiązuje istniejący od 2019 r. **Skansen** „Dymarki Miedzichowskie na Szlaku Wikliny”.

Trzciel

Miasto w pow. międzyrzeckim i woj. lubuskim, nad rzeką Obrą i jez. Młyńskim i Wielkim, przy drodze z Poznania do Rzepina. Znany ośrodek wikliniarstwa, plecionkarstwa i uprawy szparagów.

W przeszłości miasto podzielone było na prawobrzeżny Trzciel Stary oraz lewobrzeżny Trzciel Nowy, mające swoje własne rynki.

Po raz pierwszy wymieniany w 1307 r. Jako miasto wzmiankowany w 1394 r. Od 1407 r. siedziba parafii. W XVIII w. na lewym brzegu Obry założono tzw. Nowy Trzciel.

Kościół paraf. pw. św. Wojciecha, neogotycki z 1824 r. Wieże o wys. 42 m dobudowano w 1901 r. Przy ul. Mickiewicza remiza OSP powstała w wyniku przebudowy dawnej synagogi z lat 20. XX w., zniszczonej przez hitlerowców.

Na pn. od miasta, przy drodze do Jabłonki Starej, nieopodal brzegu jez. Żydowskiego znajduje się jeden z największych w tej części Polski cmentarzy żydowskich o pow. 0,65 ha. Najstarszy z zachowanych tutaj nagrobków pochodzi z 1779 r.

Przy drodze w 2014 r. odsłonięto granitową tablicę pamiątkową.

Przez miasto przechodzi szlak niebieski z Ujścia, Międzychodu i Pszczewa do Zbąszynia i Leszna.

Obra

Lewy dopływ Warty o dł. 164 km. Swój początek bierze nieopodal Koźmina Wlkp., a uchodzi do Warty w ok. Skwierzyny.

Posiada dość zawiły system rzeczny. Częściowo skanalizowana. W swoim dolnym biegu przepływa m.in. przez Kościan, Zbąszyń i Trzciel. Wykorzystywana do uprawiania turystyki kajakowej.

Łomnica

Wieś sołecka w gm. Zbąszyń, położona wśród lasów, na południe od drogi z Nowego Tomyśla do Zbąszynia.

Po raz pierwszy wzmiankowana w 1428 r. W dawnych wiekach znana z wytopu szkła. Ciekawym zabytkiem jest drewniany **kościół** św. Wawrzyńca, wzniesiony na planie krzyża w 1770 r., z ośmioboczną częścią centralną i wspartą na czterech kolumnach, umieszczoną nad nią wieżą z krytą blachą kopuła. Wyposażenie wnętrza barokowe, podobnie, jak pochodząca z tego samego okresu polichromia z postaciami Chrystusa, Najświętszej Marii Panny, św. Wawrzyńca i św. Brygidy oraz ciekawa ambona w kształcie łodzi.

Podczas remontu kościoła w 2012 r. znaleziono tutaj niewielki rysunek z ok. 1750 r. wykonany na jedwabnym płótnie, który przypomina wizerunek Chrystusa z chusty z Manoppello, według tradycji chrześcijańskiej będący chustą świętej Weroniki. Jego autentyczność potwierdzał wydany przez Stolicę Apostolską certyfikat. Przed wejściem do kościoła dwie późnobarokowe figury świętych wykonane z piaskowca. Obok świątyni zabytkowa drewniana **dzwonnica**, także z 1770 r. Nieopodal w dużym parku z alejkami grabowymi pozostałości dawnego **zespołu dworskiego**. Kopie dwóch szachulcowych **oficyn** z Łomnicy umieszczono w odtworzonym układzie wielkopolskiej wsi w Wielkopolskim Parku Etnograficznym

w Dziekanowicach. Na skraju parku mauzoleum rodziny Opitzów.
Na cmentarzu **pomnik** trzech powstańców wielkopolskich poległych w trakcie potyczki z 10/11 stycznia 1919r.

Przysiółkiem Łomnicy jest położona ok. 3 km na płd.-wsch. **Szklana Huta**. W 1873 r. urodził się tutaj Hans Stosch, późniejszy założyciel jednego z największych w Europie - Cyrku Sarrasani.

W pobliżu wsi, na pagórku wydmowym znajduje się wieża obserwacyjna.

Boruja

Wieś gminna w gm. Siedlec, w pow. wolsztyńskim, nad rzeką Szarką i jez. Kuźnickim (pow. 75,7 ha, głęb. 13,2 m).

Po raz pierwszy wzmiankowana w 1409 r. Przywilejem z 1 maja 1785 roku Boruję przeniesiono na prawa osady olęderskiej. Na terenie wsi zachowały się drewniane budynki i zagrody poolęderskie.

Stefanowo

Wieś w gm. Zbąszyń, przy linii kolejowej do Wolsztyna. Dawna osada olęderska.

Na budynku świetlicy wiejskiej (dawnego Domu Strzeleckiego) **tablica** poświęcona powstańcom wielkopolskim.

W budynku stacji prywatna **Kolejowa Izba Pamięci**.

Chrośnica

Wieś w gm. Zbąszyń, na południe od szosy wojewódzkiej z Nowego Tomysła do Zbąszynia.

Po raz pierwszy wymieniana w 1489 r. Podczas powstania wielkopolskiego opanowana przez Polaków, stając się bazą wypadową w kierunku Zbąszynia.

Postawiona obok współczesnego kościoła pw. Nawiedzenia N.M.P dzwonnica jest **pomnikiem** 19 ofiar II wojny światowej

Nowy Tomyśl

Miasto powiatowe nad Szarką, przy linii kolejowej z Poznania do Berlina, na południe od autostrady A-2, przy drogach do Wolsztyna, Poznania, Pniew i Zbąszynia. Ok. 14,5 tys. mieszk.

Najmłodsze miasto przedrozbiorowej wielkopolski, lokowane w roku 1786 przez Feliksa Szołdrskiego – syna słynnej „Białej Damy” z Kórniką, jako centralny ośrodek rzemieślniczo-handlowy dla obszaru kolonizacji olęderskiej. Od 1848 r. siedziba landrata. Ciekawy układ urbanistyczny z dwoma rynkami (pl. Niepodległości i pl. Chopina) połączonymi ulicą Mickiewicza (dawna nazwa Żłota).

Na pl. Chopina poewangelicki **kościół** Serca Pana Jezusa z 1778-80 r. Obok **pomnik** F.Chopina. Przy ul. Piłsudskiego neoromański **kościół** NMP Nieustającej Pomocy z 1895 r., powiększony w 1925 r. na pl. Niepodległości dawny **ratusz** (obecnie Sąd Rejonowy) i **pomnik** powstańców wielkopolskich. Obok nich największy na świecie kosz wiklinowy o dł. 19 m, szer. 9 m i wys. 9 m. Do jego budowy użyto 12 ton wikliny i 11 ton rur metalowych na szkielet konstrukcji.

Okolice miasta słyną z uprawy wikliny i plecionkarstwa, a także z uprawy chmielu.

Tradycje te utrwała i pielęgnuje działające od 1985 r. **Muzeum Wikliniarstwa i Chmielarstwa** – oddział Muzeum Narodowego Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie, umiejscowione w drewnianym budynku osadnika olęderskiego z końca XVIII w. oraz zrekonstruowanej stodole z charakterystycznym tremplem, czyli nadbudowanym poddaszem do suszenia chmielu i przechowywania wikliny, które znajdują się w Parku Feliksa (pow. 34 ha). Obok muzeum, na pow. 5 ha, od 1974 r. znajduje się **ogród zoologiczny**.

